

Mielenkiintoisen henkilötaustan omaavat komeat kunniamerkit Vaasan Sotaveteraanimuseon kokoelmiin

Ruotsissa syntynyt ja siellä koko ikänsä asunut suomalais-taustainen Gunnar Mangs oli kesällä yhteydessä Vaasan Sotaveteraanimuseoon ja ilmaisi halunsa lahjoittaa hallussaan olevat sotaveteraani-isänsä ja lottana toimineen äitinsä kunniamerkit museolle. Tiukassa 29.1.1918 syntynyt Gunnar Mangsin isä Börje Michael Mangs († 22.10.2000 Kalix, Ruotsi) ja Kokkolassa 9.11.1924 syntynyt äiti Marita Synnöve Åkerberg († 13.3.1999, Kalix) tutustuivat toisiinsa sodan aikana Helsingissä, avioituivat heti sodan päätyttyä, saattoivat opintonsa loppuun ja muuttivat pian pysyvästi Ruotsiin. Gunnar Mangs on koonnut lähinnä omia ja sisarustensa lapsia varten kertomuksen isänsä ja äitinsä sodanaikaisista vaiheista. Hän luovutti kopion tästä kirjoituksesta kunniamerkkien yhteydessä Vaasan Sotaveteraanimuseolle.

Olen laatinut suomenkielisen tiivistelmän tästä Gunnar Mangsin kirjoittamasta vanhempiensa tarinasta. Poikkeuksellisen hieno kunniamerkkikokonaisuus ansaitsee mielestäni myös taustatietojen julkistamisen. Erityisen kunnioitettavaa on se, että vanhempiensa Ruotsiin muuton seurauksena ruotsalaisessa yhteiskunnassa koko elämänsä viettänyt Mangs arvostaa suomalaisia juuriaan ja vanhempiensa panosta maamme itsenäisyyden säilyttämisessä siinä määrin, että haluaa välittää tiedot näistä myös suvun nuoremmille sukupolville ja haluaa palauttaa vanhempiensa oman isänmaansa hyväksi tekemästä työstä saamat tunnustukset alkulahteelleen.

Börje Mangsin sotapolku

Börje Mangs suoritti ylioppilastut-

Luutnantti Börje Mangs informoi 16.6.1943 rykmentinkomentaja Alpo Marttista suunnitelmista tähystyspartioiksi vihollisen Meritutikohtaan. Iskuryhmiä johtaisivat Harry Järv ja Börje Mangs.

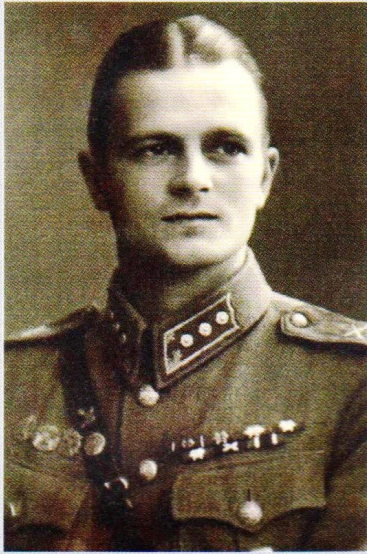
kinnon Kristiinankaupungin ruotsinkielisessä yhteiskoulussa 1937. Hän suoritti 15 kuukauden mittaisen vänrikin arvoon johtaneen varusmiespalveluksensa 1938–39. Syksyllä 1939 hän aloitti metsänhoitajan tutkintoon tähtäävät opintonsa Helsingin yliopistossa. Opinnot kuitenkin keskeytyivät talvisodan alkaessa. Mangs toimi sodassa joukkueenjohtajana, loppuvaiheessa myös komppanianpäällikkönä JR 69:n riveissä Laatokan pohjoispuolella, Kollaan rintamalla. Ansioistaan talvisodassa hänelle myönnettiin 4. luokan Vapaudenristi miekkokerä. VR4:n saadessaan Mangs oli vain 22-vuotias.

Syksyllä 1940 Mangs jatkoi keskeytyneitä opintojaan Helsingissä. Keväällä 1941 hän aloitti opintoihin kuuluvan harjoittelun Ruotsissa Kruununtilavirastossa (Domänverket). Harjoittelujakso keskeytyi uuteen palvelukseenastumismääräykseen 1.7.1941. Hänet sijoitettiin

JR 61:een (”Sextiättaniin”), ensimmäisenä tehtävänään 3. pataljoonan lähettiupseeri. JR61 eteni kohti Syväriä, joka saavutettiin 8.9.1941. Rykmentti pysyi Syvärin Shemenski-lohkolla aina kesään 1944 asti.

Hyökkäysvaiheen päätyttyä Mangs ylennettiin luutnantiksi ja hän sai toisen Vapaudenristinsä, nyt VR4:n miekkokerä ja tammenlehvän kera. Huhtikuussa 1942 rykmentti kävi kovia taisteluja vihollista vastaan. Asemat säilytettiin, mutta JR61 menetti 56 miestä kaatuneina ja 193 haavoittui. Rykmentin komentajaksi tuli syksyllä 1942 everstiluutnantti Alpo Marttinen, joka toimi komentajana sodan loppuun asti. Marttista johdolla rykmentistä kouliintui eliittijoukko-osasto.

Luutnantti Mangsista tuli syyskuussa 1942 JR61:n II pataljoonan 5. komppanian päällikkö. Asemasodan aikana komppania kävi kiihkeitä taisteluja vihollista vastaan. Mukana oli myös runsaasti partio-

Börje Mangsin kunniamerkit

1. VR2 miekkojen kera (18.6.1944)
2. VR3 miekkojen ja tammenlehvän kera (16.11.1943)
3. VR3 miekkojen kera (16.11.1943)
4. VR4 miekkojen ja tammenlehvän kera (10.2.1941)
5. VR4 miekkojen kera (20.6.1940)
6. Talvisodan Muistomitali ”Laatokan Karjala”
7. Jatkosodan Muistomitali
8. 12. Divisioonan Talvisodan Muistomitali, Kollaan rintama 6/12 1939 – 13/ 1940
9. 17. Divisioonan Muistomitali ”Syväri – Kannas” 1941 – 1944
10. Ruotsin Vapaaehtoisjoukkojen Muistomitali
11. Sininen Risti
12. Suomen Sotaveteraaniliiton 25-vuotismuistomitali

Marita Mangsin kunniamerkit

1. Suomen Valkoisen Ruusun 1. luokan mitali
2. Talvisodan Muistomitali
3. Jatkosodan Muistomitali
4. Rannikkotyökistön Muistomitali
5. Kotirintaman Muistomitali
6. Sininen Risti
7. Lotta Svärdin Ansiomitali
8. Suomen Sotaveteraaniliiton 25-vuotismuistomitali

tehtäviä. Yksi merkittävimmistä voitoista oli neuvostoarmeijan Meri-tukikohdan valtaaminen ja tuhoaminen heinäkuussa 1943. Ansoistaan komppanianpäällikkönä Mangs sai marraskuussa 1943 sekä VR3:n miekkojen kera että VR3:n miekkojen ja tammenlehvän kera.

Kevättalvella 1944 asemasotavaihe oli niin stabiili, että Börje Mangs sai lomaa jatkaakseen jo kahdesti keskeytyneitä opintojaan. Tällöin hän tapasi Svenska Handelshögskolanissa opiskelevan Marita Åkerbergin. Pari aloitti seurustelun, joka kuitenkin pian keskeytyi ja siirtyi kirjeenvaihdon tasolle, kun molemmat saivat komennuksen takaisin tehtäviinsä. Börje palasi 5.6. joukko-osastoonsa Syvärille ja Marita 3.6. radistilotaksi Suursaarelle.

17. Divisioonana, johon JR61 kuului, oli Mangsin palatessa rintamalle reservissä rintaman takana Laatokan pohjoispuolella. Vihollisen suurhyökkäyksen edetessä Karjalan Kannakselle divisioonaa siirrettiin junakaljetuksella sinne. Divisioonaa saapui 22.6. alueelle ja korvasi paniikkiin joutuneet joukot, jotka olivat luopuneet Viipurin puolustamisesta. JR61:n tehtäväksi tuli torjua vihollisen hyökkäykset Tienhaaran alueella. Ratkaisevat taistelut käytiin 23.6. Vihollinen torjuttiin tällä alueella lopullisesti niin, että asemat säilytettiin sodan loppuun asti. Seuraavien viikkojen aikana vastaavat tulokset saavutettiin Talissa ja Ihtalassa.

Komppanianpäällikkönä toiminut Börje Mangs haavoittui Tienhaaran taistelussa vakavasti. Hän sai kranaatin räjähdyksessä runsaasti sirpaleita yläruumiiseensa niin, että mm. keuhkot vaurioituivat vakavasti. Kolmen kuukauden hoito Tampereen sotilassairaalassa johti kuitenkin nopeaan toipumiseen. Muistona taistelusta Mangs sai kuitenkin kantaa loppuelämänsä sellissäin lukuisia kranaattisirpaleita, jolla hän myöhemmin hämmästytti ruotsalaisia röntgenlääkäreitä. Ansoistaan Tienhaaran taistelussa Mangsille myönnettiin kapteenin arvo ja hän sai heinäkuussa 1944 2. luokan Vapau-

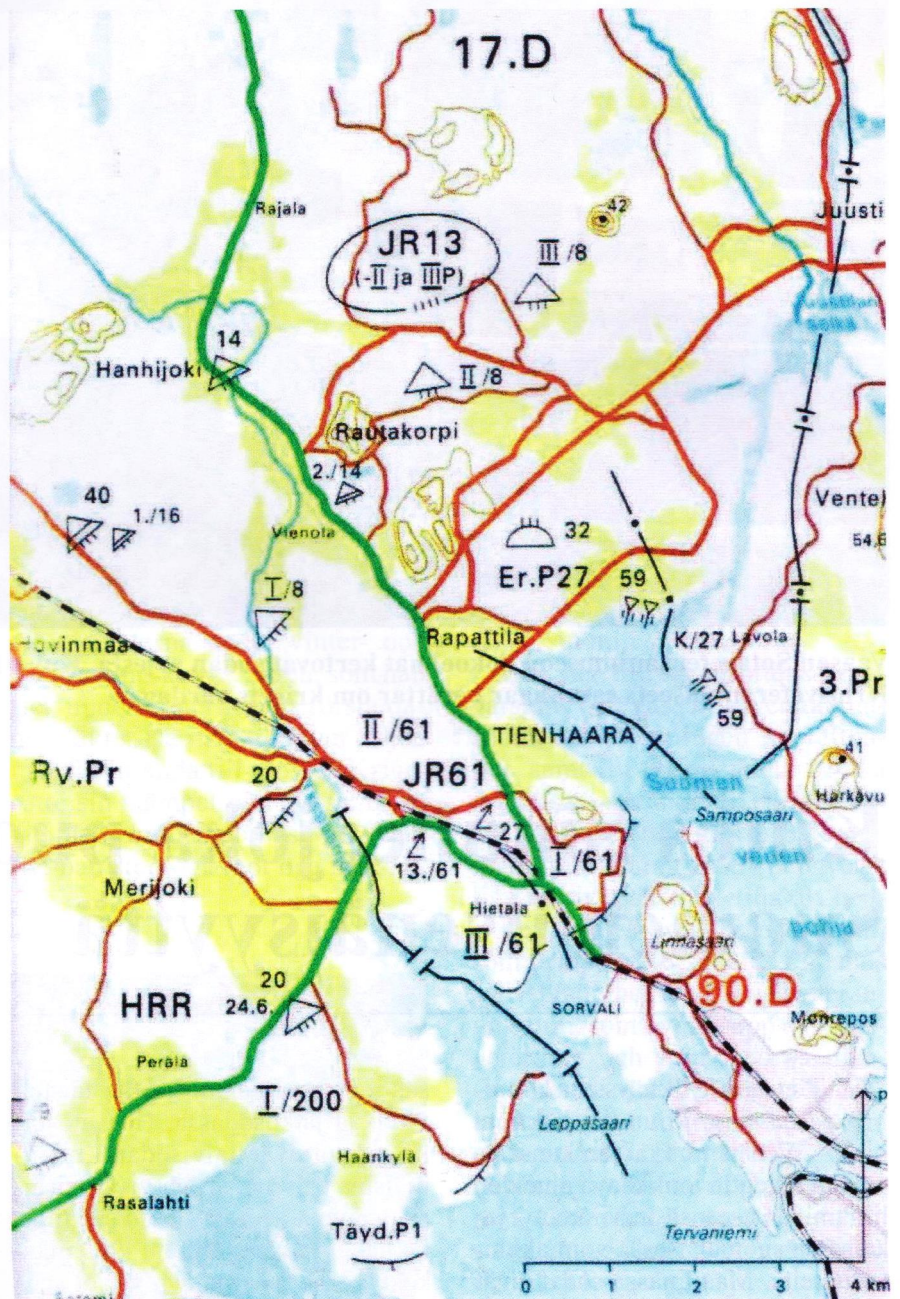
denristin miekkojen kera. Kunniamerkin myöntö on eräänlainen harvinaisuus: Mangs oli merkin saadessaan vain 26-vuotias ja oli aika poikkeuksellista, että kapteenille myönnettiin VR2.

Marita Mangs lottana kotirintamalla ja sotatoimialueella

Marita Åkerbergin isä toimi lentäinvirkailijana rautateillä Kokkolassa ja äiti hoiti lapsia kotona. Äiti kuoli Maritan ollessa 12-vuotias. Isä muutti nuorempien lasten kanssa 1939 Tammissaareen ja Marita jatkoi koulunkäyntiä Kokkolassa isovanhempiansa hoivissa. Marita liittyi pikkulottiin ja toimi talvisodan ajan koulunkäynnin ohessa sotilassairaalassa ja ilmavalvonta-tehtävissä. Väli rauhan alettua hän muutti käymään koulua Helsingissä ja osallistui jo kesällä 1940 pikkulottotoimintaan Uudellamaalla. Seuraavaksi talveksi hän muutti perheensä luokse Tammissaareen ja jatkoi siellä koulunkäyntiään. Jatkosodan alettua hän osallistui koulunkäynnin ohella ilmavalvontaan Tammissaarella ja Tikkurilassa.

Marita suoritti ylioppilastutkinnon 1942 ja kirjautui ekonomiopiskelijaksi Hankeniin. Kesällä 1942 hän koulutettiin Ahvenanmaalla radistilotaksi ja toimi sen jälkeen lentäintehtävissä Hangossa. Pian hänet siirrettiin sodan loppuajaksi vastaaviin tehtäviin Suursaarelle Suomenlahden itäosaan. Nuori radistilotta koki Suursaarella myös sodan kauhunhetkiä. Aselevon jo tultua ja Suomen saatua velvoitteen karkottaa saksalaiset joukot maasta saksalaiset yrittivät 14.9.1944 miehittää Suursaaren. Valtausyritys johti ankariin taisteluihin, joissa 153 saksalaissotilasta kuoli ja yli 1000 otettiin vangeiksi. Suomalaissotilaita kaatui 37. Kotiväelle lähettämässään kirjeessä Marita kertoo kokeneensa tuolloin päivän, josta ei tuntunut koskaan tulevan loppua.

Ilkka Virtanen

Divisioonan asemat Kannaksella 23.6.1944.